

KS. SEWERYN ROSIK

WSPÓLNOTOWY CHARAKTER MORALNOŚCI CHRZEŚCIJAŃSKIEJ
(SPOTKANIE NAUKOWE TEOLOGÓW MORALISTÓW POLSKICH
W DNIACH 21-22 VI 1977 R. W LUBLINIE)

1. W dniach 21 i 22 czerwca 1977 r. w gmachu Wyższego Seminarium Duchownego w Lublinie odbyło się doroczne spotkanie naukowe polskich teologów moralistów, poświęcone zagadnieniom wspólnotowego charakteru moralności chrześcijańskiej. Była to kontynuacja problematyki zainicjowanej na specjalistycznym posiedzeniu sekcji teologii moralnej w ramach Kongresu Teologów Polskich w Krakowie w dniach 14-16 IX 1976 r. W spotkaniu tegorocznym udział wzięli przedstawiciele Episkopatu Polski: ks. bp dr S. Bareła z Częstochowy, ks. bp dr S. Smoleński z Krakowa oraz około 50 teologów moralistów pracujących w ośrodkach uniwersyteckich, diecezjalnych i zakonnych seminariach duchownych.

2. Obrady poprzedziła msza św. koncelebrowana pod przewodnictwem J. Eksc. ks. bpa S. Bareły. Słowa powitania z tej okazji skierował do uczestników zjazdu Wielki Kanclerz KUL, ks. bp prof. dr hab. B. Pylak, podkreślając znaczenie takich spotkań jak i aktualność podjętej problematyki na etapie pogłębiającej się teologicznej świadomości dzisiejszego Kościoła, który coraz bardziej integruje w swej doktrynie elementy personalistyczne z wspólnotowym aspektem ludzkiej egzystencji.

Inauguracji części naukowej obrad dokonał Przewodniczący sekcji teologów moralistów, rektor Wyższego Seminarium Duchownego w Lublinie, ks. doc. dr hab. F. Greniuk, witając wszystkich obecnych uczestników i przedkładając programowy schemat dwudniowych obrad. Plan roboczy obejmował wygłoszenie dwóch referatów problemowych, posiedzenia dyskusyjne w ramach dwóch grup roboczych oraz komunikaty naukowe przygotowane przez uczestników spotkania.

3. Pierwszy referat wygłosił ks. dr hab. S. Rosik (KUL) pt. *Wspólnotowy wymiar życia chrześcijańskiego w pismach Ojców apostołskich*. Autor po metodologicznym wstępie i podaniu racji, dla których podjął analizę pism Ojców apostołskich, starał się z ich poglądów wydobyć te przesłanki i takie sformułowania, które ukazują wspólnotowe powiązania wiernych z Chrystusem i z Jego ludem a zarazem pozwalają dostrzec wspólnotową realizację chrześcijańskiego powołania, zakotwiczonego w zbawczym dziele Chrystusa Pana. W pierwszej części referatu ks. Rosik w oparciu o analizę źródeł ujawnił, iż chrześcijanin — zdaniem Ojców — w swym „nowym bycie i działaniu tworzy głęboką więź z Jezusem Chrystusem. Wspólnotowy aspekt jego życia ma swoje źródło w dziele zbawczym Chrystusa, który dokonuje w nim nowego stworzenia. Dzięki temu wszystkie jego czyny nie tracąc cech ludzkiej autonomii zapodmiotowane

są również w Chrystusie, który się mistycznie utożsamia ze swoimi uczniami. Inicjacja tej więzi wspólnotowej spełnia się w chrzcie św., a praktyczny swój wyraz znajduje w aktach wiary, nadziei i miłości, posuniętej aż do męczeństwa.

Część druga referatu ukazywała wspólnotowy charakter życia w płaszczyźnie horyzontalnej, a więc jego cechą eklezjalną (*koinonia*). Chrześcijanin realizuje swoje powołanie w ramach wspólnoty, która stanowi ścisłą jedność Chrystusa, hierarchii i ludu. W tym kontekście życie chrześcijańskie staje się w ramach Mistycznego Ciała charyzmatyczną służbą, która przybiera potrójny kierunek: *diakonii* — jako posługi miłości, *leiturgii* — jako wspólnotowego spełniania kultu i ofiary oraz *martyrii* — jako wspólnotowego dawania świadectwa.

Po referacie rozwinęła się obszerna dyskusja, której uczestnicy ukazywali bądź dodatkowe elementy przedstawionej problematyki, bądź też zwracali uwagę na związki, jakie poszczególne kwestie referatu posiadają z niektórymi problemami życia chrześcijańskiego. Zgodzono się na chrystocentryczną genezę wspólnotowości, postawiono jednak pytanie, czy Chrystus występuje u Ojców apostoelskich w swej rzeczywistości mistycznej, czy też socjologicznej? (ks. prof. dr S. Olejnik). Zwrócono uwagę na sakramentalną motywację wszystkich wskazań pastoralnych Ojców (Ks. dr H. Grześkowiak — Poznań). Ks. dr J. Bajda wysunął problem włączenia dawnych pojęć, które mają znaczenie historyczno-doktrynalne, w aktualną refleksję teologiczną i zintegrowanie ich ze współczesną świadomością teologiczną, aby treść nauki Ojców nie uległa dewaluacji. Powstał również problem, czy wspólnotowość należy traktować jako okoliczność czy też jako normę życia chrześcijańskiego? (dr J. Wichrowicz OP). Dr M. Faliszek SVD zwrócił uwagę na umiejętność dostosowania się Ojców apostoelskich do wymagań współczesnej im kultury i postawił postulat, by dzisiejsza teologia moralna przyjęła ten fakt jako twórczą inspirację swojej refleksji. Ks. prof. dr W. Poplatek w swej wypowiedzi naszkicował szczególną sytuację Ojców apostoelskich, którzy musieli tworzyć nową świadomość teologiczną w kompleksie wpływów kultury hellenickiej, rzymskiej, semickiej, a nawet przy obecności pierwiastków kultur azjatyckich. Wysunął też dezyderat, by w analizie tematu podkreślić silnie element dynamiczny wspólnotowości, tzn. realizacji życia na osi nakazów moralnych z implikacją ich aspektu wspólnotowego. Problem pneumatologii Ojców podniósł w swej wypowiedzi dr Z. Perz T.J. Ks. bp dr S. Smoleński zwrócił uwagę na konieczność silniejszego uwydatnienia problemu odpowiedzialności w ramach wspólnoty pierwotnego Kościoła. Naświetlenia rozwoju historycznego wspólnotowej liturgii domagał się dr I. Kałucki CSSR. Humanistyczny aspekt życia wspólnotowego zaakcentował ks. dr J. Kowalski. Ks. bp dr S. Bareła zwrócił uwagę na bogactwo teologicznej myśli nie tylko Ojców apostoelskich, ale ukryte jej złoża również u późniejszych Ojców Kościoła, co mogłoby stać się przedmiotem dalszych studiów i badań. Charakter zapodmiotowania wspólnotowego czynów chrześcijanina w Chrystusie intrygował ks. doc. F. Greniuka.

Po wysłuchaniu wszystkich uwag — autor referatu w swoich wyjaśnieniach ustosunkował się syntetycznie do przedłożonych wypowiedzi.

Drugi referat, pt. *Wspólnotowy charakter moralności chrześcijańskiej w ujęciu magisterium Kościoła i współczesnej teologii moralnej*, wygłosił ks. dr T. Sikorski (ATK). Wykład ten w swej części pierwszej zajmuje się modelami i antymodelami wspólnoty chrześcijańskiej. Zdaniem autora na problem moralności chrześcijańskiej rzutuje w sensie teologicznym przede wszystkim kategoria Kościoła, ponieważ eliminuje ona niebezpieczeństwo implikacji etyki społecznej. Eklezjalne właściwości wspólnotowości nie utożsamiają się bowiem z elementami wysuwanymi przez socjologiczną

inspirację, wprowadzone zaś być powinny ze ścisłego kontaktu nauki moralnej z teologią dogmatyczną i biblijną. W świetle ostatnich dokumentów Kościoła wyznacznikami wspólnotowego życia chrześcijańskiego jest rzeczywistość „nowego Ludu Boga” — jako *esse* rztujące na charakter moralnego działania. Eklezjalny indykatyw przekształca się w eklezjologiczny normatyw. Niebezpieczeństwem dla autentycznej moralności wspólnotowej jest fascynacja antymodelem życia wspólnotowego. Polega on na przyjęciu koncepcji wspólnoty jako więzi międzypersonalnej, inspirowany wprawdzie religijnie, ale o profilu filozoficznym, izolowanym od objawienia. Stąd też koniecznością jest dokonanie pewnej konwersji intelektualnej, tzn. zwrotu ku podstawowym wartościom chrześcijańskim, przede wszystkim ku eklezjalnemu wymiarowi istnienia.

Część druga referatu ukazała niepowodzenia i szanse wspólnotowych treści teologii. Za niepowodzenie ks. dr T. Sikorski uważa zjawisko prywatyzacji życia (tajnej lub jawnej), występujące w zachowaniach społecznych. Wyrasta ono z przesadnej i karykaturalnej oficjalizacji życia oraz bolesnego rozdźwięku, jaki występuje między optymalnymi założeniami a niemożnością ich zrealizowania. Wiąże się z tym inne pejoratywne zjawisko: ideologizacji systemu wartości, czemu poddane być może nawet orędzie ewangeliczne. Szansę natomiast widzi Autor w refleksji teologicznej, skoncentrowanej na treściach historiozbowych oraz na kierunkach tzw. teologii politycznych, na tendencjach kairolologicznych, zespalaających treści dokumentów *Gaudium et Spes* i *Lumen Gentium*, tendencjach pneumatologicznych i eschatologicznych. W tym kontekście jawi się społeczna wiarygodność Kościoła jako znaku łączącego wymiar *kairosu* i *chronosu* w dziejach ludzkich. Idea wspólnoty w swej treści orzeka o eklezjalnym ludzie Boga jako formie i strukturze jej istnienia oraz działania.

Referat wywołał ożywioną dyskusję, w której poruszono szereg kwestii wiążących się z wygłoszonymi impresjami. Ks. dr J. Bajda uchylił częściowo tezę, że ostatnie dokumenty Stolicy Apostolskiej mają charakter ściśle teologiczny twierdząc, że implikują w nich elementy również społeczne, często niedocenione przez teologów. Ks. prof. dr S. Olejnik nie uznał za całkiem oczywistą tezę autora, jakoby eklezjologia ujęta w aspekcie wspólnotowym wyłączała katolicką etykę społeczną. Ks. dr B. Inlender podjął krótką analizę pojęć „teologia zbawienia” i „teologia wyzwolenia” ustalając przedmiot, którego one dotyczą i zakres, w jakim osadzają swoją badawczą refleksję. Pierwsza dotyczy wewnętrznego odrodzenia człowieka, uwolnienia go od fundamentalnego zła, druga natomiast skoncentrowana by była na przekształceniu rzeczywistości społecznej, politycznej, gospodarczej itp. W tym sensie jej fakt może być poddany dyskusji. Ks. prof. dr W. Poplatek dostrzegł w referacie pewną ogólnikowość sformułowań, nie pozbawioną werbalizmu. Wysnął on postulat ukonkretnienia przedstawionej problematyki w kilku podstawowych, jasno sformułowanych tezach, które ujawniłyby aktualny stan zagadnienia, a zarazem ukazałyby praktyczny wyraz proponowanej idei wspólnotowości w życiu Bożego ludu. Ks. dr S. Rosik wyraził wątpliwość, czy pesymistyczny obraz teologii moralnej na tle rzekomego rozwoju innych dyscyplin teologicznych jest wiarygodny i wskazał, że sytuacja jest co najmniej analogiczna. W odniesieniu do kwestii teologii zbawienia i teologii wyzwolenia zwrócił uwagę na fakt, że z doktryny ewangelicznej wynika jasno, iż Chrystus w swej misji zbawczej zmierzał przede wszystkim do zmiany wewnętrznej człowieka, warunkującej następnie przekształcenie rzeczywistości i ten aspekt powinno się brać pod uwagę w formowaniu też teologii wyzwolenia. Ks. doc. J. Pryszmont nie godził się ze zbytnią ostrością niektórych sformułowań Autora i dostrzegł w jego referacie tendencje do przedstawiania pejoratywnych cech dawnych ujęć teologicznych. Ks. dr J. Troska w swej wypowiedzi zajął się pewną komparacją wspólnotowego aspektu życia moral-

nego w etyce marksistowskiej i doktrynie chrześcijańskiej wskazując na elementy zbieżne i rozłączne między nimi. Ks. dr S. Zygarowicz postulował uściślić granicę rozbieżności między etyką *kairosu* a etyką sytuacyjną, która przejawia wybitnie indywidualistyczne nastawienie. Dyskusję zamknął głos ks. doc. H. Jurosa, który zwrócił uwagę, że cele obu referatów wydają się różne i obejmują paradoksalnie bardzo rozbieżne okresy: wiek I w dziejach Kościoła i stan wiedzy teologicznej wieku XX. Ponieważ występują tu jakby dwie teologie, sukces więc teoretyczny odnośnie do rozważanej problematyki można by osiągnąć przesuwając akcent refleksji na płaszczyznę psychologiczno-obyczajową.

Ks. dr T. Sikorski w ogólnej odpowiedzi omówił syntetycznie wysunięte pytania, wątpliwości i postulaty.

4. Popołudnie pierwszego dnia spotkania poświęcone było dyskusji w ramach dwóch grup roboczych, skupiających uczestników zainteresowanych fakultatywnie określoną tematyką wyznaczoną w wymienionych grupach. Przewodnikiem i moderatorem grupy pierwszej był ks. doc. dr hab. S. Witek, który dokonał wprowadzenia, a następnie kierował dyskusją na temat wspólnotowych aspektów sakramentu pojednania. Druga grupa obradowała pod kierunkiem ks. dr S. Zygarowicza koncentrując się na temacie: „duchowość chrześcijańska a wspólnotowy charakter życia moralnego”. Po zakończeniu prac w grupach roboczych — na spotkaniu ogólnym wszystkich uczestników obrad — zostały przedstawione wyniki tych rozważań oraz wysunięte postulaty, nawiązujące w swej treści do generalnej problematyki zjazdu.

5. W drugim dniu zjazdu — poza referatem — odczytano komunikaty naukowe, przygotowane uprzednio przez niektórych księży profesorów, biorących udział w tym spotkaniu. Dr I. Kałucki CRRS przedstawił w swym komunikacie potrójną rolę wspólnoty w kształtowaniu życia moralnego jednostki, mianowicie wspólnotę jako kryterium moralności, jako wychowawcę moralności i wreszcie jako wykładnik moralności. Podkreślił jednak, że moralność zawsze przełamuje się w indywidualnym sumieniu człowieka, choćby jego działanie wyznaczały normatywy wspólnotowe. Ks. doc. dr hab. F. Greniuk w swym *exposé* ukazał aktualne racje, przemawiające za koniecznością wspólnotowej reorientacji teologii moralnej. Powołał się przy tym na deklarację Kongregacji Wychowania Katolickiego, *Teologiczne kształcenie przyszłych księży* (22.II. 1976 r.), która — według jego opinii — w sposób wyraźny ukazuje aspekt wspólnotowy życia moralnego jako fundamentalny w życiu Kościoła. Ks. doc. dr hab. J. Pryszmont zapoznał uczestników spotkania z prawosławną etyką społeczną. Wspólnotowe aspekty życia moralnego uwyraźniły się w sposób szczególny w niektórych podręcznikach prawosławnej teologii moralnej, a także w pewnych działaniach praktycznych, zwłaszcza ośrodków zakonnych. Ponadto w osobnym komunikacie informacyjnym zapoznał on uczestników z osiągnięciami wydawniczymi biuletynu teologiczno-moralnego (jest od początku jego redaktorem), zamieszczanego w każdym numerze czasopisma „*Collectanea Theologica*”. W tym roku przypada 10-lecie publikacyjnej działalności tegoż biuletynu. Ks. doc. dr hab. S. Witek poinformował uczestników o kierunkach prac badawczych prowadzonych na sekcji teologii moralnej KUL, obejmującej cztery katedry o zróżnicowanych zadaniach naukowych.

6. Zamknięcia zjazdu dokonał przewodniczący sekcji teologów moralistów polskich, ks. doc. dr hab. F. Greniuk, dziękując wszystkim za aktywny udział w prowadzonych pracach naukowych i informując o przyszłorocznej problematyce spotkania („Moralność rodziny człowieczej” z implikacją kwestii demograficznej i ochrony śro-

dowiska), na miejsce którego wyznaczono Wrocław. Ostatnie słowo podziękowania i uznania dla Gospodarza spotkania (ks. F. Greniuka) wyraził J. Eksc. ks. bp dr S. Smoleński podkreślając doskonałą organizację zjazdu, konstruktywność obrad, atmosferę rzetelnej pracy i poczucia odpowiedzialności. Spotkanie naukowe teologów moralistów uwierzytlniło się realnym sukcesem refleksji teologicznej.